

USTAWA

z dnia 7 kwietnia 1949 r.

o ochronie przyrody.

(Dz. U. z dnia 29 kwietnia 1949 r.)

Rozdział 1

Przedmiot i zakres ochrony przyrody.

Art. 1. Ochrona przyrody w rozumieniu niniejszej ustawy oznacza zachowanie, restytuowanie i właściwe użytkowanie:

- 1) zasobów przyrody,
- 2) tworów przyrody żywej i nieożywionej, tak poszczególnych okazów i ich skupień jak i zbiorowisk na określonych obszarach oraz gatunków roślin i zwierząt, których ochrona leży w interesie publicznym ze względów naukowych, estetycznych, historyczno-pamiętkowych, zdrowotnych i społecznych oraz ze względu na swoiste cechy krajobrazu.

Rozdział 2

Władze i organy ochrony przyrody.

Art. 2. 1. Minister Leśnictwa czuwa nad całością ochrony przyrody oraz jest władzą naczelną ochrony przyrody w zakresie, określonym w art. 1 pkt 2.

2. W sprawach, należących do zakresu działania innych ministrów, Minister Leśnictwa działa w porozumieniu z tymi ministrami.

3. Do Ministra Oświaty należą sprawy krzewienia zasad ochrony przyrody na wszystkich szczeblach szkolnictwa i oświaty dorosłych oraz szerzenie idei ochrony przyrody w społeczeństwie.

4. Do innych ministrów należą sprawy z zakresu ochrony przyrody, przekazane im osobnymi przepisami.

Art. 3. 1. (1) Ustanawia się Państwową Radę Ochrony Przyrody, jako organ doradczy i opiniodawczy Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych.

2. (2) Państwowa Rada Ochrony Przyrody składa się z trzydziestu członków, powołanych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych spośród przedstawicieli nauki, przedstawicieli instytucji, zainteresowanych w sprawach ochrony przyrody, oraz osób działających na polu ochrony przyrody.

3. Przewodniczącym Państwowej Rady Ochrony Przyrody jest Minister Leśnictwa. Minister Leśnictwa może spośród członków Państwowej Rady Ochrony Przyrody powołać zastępcę przewodniczącego, któremu przysługuje tytuł Delegata Ministra Leśnictwa do Spraw Ochrony Przyrody.

4. Kadencja Państwowej Rady Ochrony Przyrody trwa lat pięć.

5. Organizację Państwowej Rady Ochrony Przyrody, siedzibę jej oraz tryb powoływania jej członków określi Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

Art. 4. 1. Do zakresu działania Państwowej Rady Ochrony Przyrody należy:

- 1) przedstawianie wniosków w sprawach ochrony przyrody,
- 2) wydawanie opinii o projektach: ustaw, rozporządzeń, zarządzeń i orzeczeń, dotyczących ochrony przyrody,
- 3) wydawanie opinii w sprawach gospodarki w parkach narodowych oraz programu i wykonania prac badawczych na terenie parków narodowych,
- 4) wydawanie opinii o kwalifikacjach fachowych kandydatów na konserwatorów przyrody i dyrektorów (kierowników) parków narodowych.

2. Ponadto Minister Leśnictwa może w porozumieniu z Ministrem Oświaty zlecić Państwowej Radzie Ochrony Przyrody wykonywanie innych zadań z zakresu ochrony przyrody, a w szczególności:

- 1) inicjowanie i prowadzenie badań naukowych w dziedzinie ochrony przyrody,
- 2) szerzenie idei ochrony przyrody w społeczeństwie,
- 3) opracowywanie i wydawanie publikacji z dziedziny ochrony przyrody.

3. Minister Leśnictwa w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych może zlecić Państwowej Radzie Ochrony Przyrody współpracę z organizacjami ochrony przyrody w stosunkach międzynarodowych.

Art. 5. 1. Organem fachowym Ministra Leśnictwa w sprawach ochrony przyrody jest mianowany przez niego Naczelny Konserwator Przyrody.

2. Władzą ochrony przyrody II instancji jest wojewoda, którego organem fachowym jest konserwator przyrody, mianowany przez Ministra Leśnictwa.

3. Władzą ochrony przyrody I instancji jest starosta, który działa przez właściwego terenowo nadleśniczego państwowego albo dyrektora (kierownika) parku narodowego.

4. Zakres czynności konserwatora przyrody oraz nadleśniczego państwowego i dyrektora (kierownika) parku narodowego w dziedzinie ochrony przyrody określi Minister Leśnictwa w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej.

Art. 6. 1. Minister Leśnictwa powołuje wojewódzkie komitety ochrony przyrody jako organy doradcze i opiniotwórcze władz II instancji.

2. Zakres działania, organizację, skład, tryb powołania i siedzibę komitetów określi w drodze rozporządzenia Minister Leśnictwa w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej.

Art. 7. 1. Bezpośredni nadzór nad przestrzeganiem przepisów o poddaniu pod ochronę przedmiotów sprawują obok właściwych władz organy administracji lasów państwowych.

2. Organy administracji lasów państwowych mogą nakładać i ścigać grzywny w drodze doraźnych nakazów karnych za wykroczenia przeciwko przepisom z zakresu ochrony przyrody w razie schwymania winnego na gorącym uczynku, albo gdy nie ma wątpliwości co do osoby sprawcy, jeżeli winny oświadczył, że grzywnę uiszczy bezzwłocznie.

Art. 8. 1. Minister Leśnictwa w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej może powołać w drodze rozporządzenia specjalne straże ochrony przyrody i określić ich obowiązki i uprawnienia.

2. Upoważnione przez Ministra Leśnictwa organizacje społeczne mające na celu ochronę przyrody, mogą współdziałać w organizacji straży ochrony przyrody i wówczas ponoszą koszty jej utrzymania. Utrzymanie takich straży nie może obciążać Skarbu Państwa.

Rozdział 3

Ochrona zasobów przyrody.

Art. 9. 1. Zadaniem władz ochrony przyrody jest czuwanie, aby gospodarowanie zasobami przyrody odbywało się zgodnie z zasadami, zmierzającymi do zabezpieczenia i wzmoczenia naturalnych sił wytwórczych przyrody.

2. Władze państwowe obowiązane są zasięgać opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody w sprawach zamierzeń, mogących wpłynąć w sposób istotny na równowagę sił przyrody oraz powiadamiać Ministra Leśnictwa o stanowisku, zajęтым w stosunku do udzielonej opinii. W sprawach tych Państwowa Rada Ochrony Przyrody może również wypowiadać opinię z własnej inicjatywy.

3. Minister Leśnictwa jest uprawniony do przedstawiania Radzie Ministrów spraw, w których władze państwowe nie zasięgały opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody lub też nie zastosowały się do wypowiedzianej przez nią opinii.

Art. 10. 1. Ze względu na wyjątkowe znaczenie dla interesu publicznego lasów, zadrzewień i zakrzewień obszar ich będzie zwiększony przez:

- 1) zalesianie, zadrzewianie lub zakrzewianie lotnych piasków, nieużytków, nieopłacalnych rolniczo gruntów, nadbrzeży wód otwartych, stromych zboczy górskich i źródeł potoków,
- 2) wprowadzanie pasów zieleni wysokiej.

2. Minister Leśnictwa w porozumieniu z Ministrami: Rolnictwa i Reform Rolnych, Obrony Narodowej, Administracji Publicznej, Kultury i Sztuki, Komunikacji i Odbudowy oraz innymi właściwymi ministrami stosownie do ich właściwości ustali w drodze rozporządzenia:

1) zasady oraz właściwości władz i tryb postępowania w sprawach, o których mowa w ustępie pierwszym,

2) przepisy o ochronie zadrzewień oraz o zakładaniu i utrzymywaniu urządzeń lęgowych dla ptactwa.

3. Rozporządzenie to może uzależnić usuwanie drzew i krzewów od pozwolenia władzy lub od ponownego zadrzewienia lub zakrzewienia.

Rozdział 4

Poddanie pod ochronę tworów przyrody.

Art. 11. Poddanie pod ochronę następuje przez:

- 1) uznanie za pomniki przyrody poszczególnych tworów przyrody lub ich skupień,
- 2) uznanie za rezerваты przyrody określonych obszarów, na których podlega ochronie całość przyrody, niektóre jej składniki lub estetyczne cechy krajobrazu,
- 3) utworzenie parków narodowych na określonych obszarach na powierzchni nie mniejszej od 500 ha, o szczególnych wartościach dla interesu publicznego, wymienionych w art. 1 pkt 2,
- 4) wprowadzenie ochrony poszczególnych gatunków roślin i zwierząt, zagrożonych w swym bycie lub ilościowym występowaniu.

Art. 12. 1. Uznanie za pomnik przyrody następuje w drodze orzeczenia władzy ochrony przyrody II instancji.

2. Orzeczenie o uznaniu za pomnik przyrody określi ograniczenia, wprowadzone na podstawie art. 18.

3. Orzeczenie o uznaniu za pomnik przyrody ogłaszane jest we właściwym urzędowym dzienniku wojewódzkim.

Art. 13. 1. Uznanie za rezerwat przyrody następuje w drodze rozporządzenia Ministra Leśnictwa.

2. Zarządzenie o uznaniu za rezerwat przyrody określi szczególny cel ochrony i ograniczenia, wprowadzane na podstawie art. 18.

3. Zarządzenie o uznaniu za rezerwat przyrody ogłaszane jest w Monitorze Polskim.

Art. 14. 1. Utworzenie parku narodowego następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, wydanego na wniosek Ministra Leśnictwa.

2. Rozporządzenie to będzie zawierało:

- 1) nazwę parku narodowego,
- 2) określenie obszarów, wchodzących w skład parku narodowego,
- 3) określenie ograniczeń wprowadzanych na podstawie art. 18,
- 4) określenie zasad zagospodarowania,
- 5) ustanowienie podległej Ministrowi Leśnictwa władzy, powołanej do sprawowania zarządu parku narodowego, oraz określenie jej zakresu działania.

3. Utworzenie parku narodowego może nastąpić tylko na obszarze objętym planem zagospodarowania przestrzennego.

akty wykonawcze z Dz.U. i M.P.

Art. 15. Wprowadzenie ochrony poszczególnych gatunków roślin i zwierząt następuje w drodze rozporządzenia Ministra Leśnictwa, wydanego w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych, w stosunku zaś do roślin leczniczych - także w porozumieniu z Ministrem Zdrowia.

Art. 16. 1. Wydawanie rozporządzeń, zarządzeń i orzeczeń, wymienionych w art. 12-15, winno być poprzedzane zasięgnięciem opinii organów opiniodawczych, przewidzianych w niniejszej ustawie według ich właściwości.

2. Orzeczenia i zarządzenia, wymienione w art. 12 i 13, - jeżeli dotyczą przedmiotów, znajdujących się pod zarządem organów administracji państwowej nie zespolonych z władzami administracji ogólnej lub organów przedsiębiorstw i instytucji państwowych - władze ochrony przyrody wydają w porozumieniu z właściwymi władzami lub organami.

Art. 17. W celu ewidencji pomników przyrody, rezerwatów przyrody i parków narodowych właściwe władze ochrony przyrody prowadzą ich rejestry: centralny, wojewódzkie i powiatowe. Sposób prowadzenia rejestrów i udostępnienia ich ludności określi Minister Leśnictwa w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej.

Rozdział 5

Wykonywanie ochrony.

Art. 18. W przypadkach, przewidzianych w art. 12-15, ograniczenia odpowiednio do przedmiotów i zadań ochrony przyrody mogą polegać na:

- 1) czasowym lub nieograniczonym w czasie zakazie dokonywania wszelkich lub istotnych zmian przedmiotów,
- 2) zakazie: używania, użytkowania, uszkodzania i zanieczyszczania przedmiotów lub terenów,
- 3) zakazie: polowania, rybołówstwa, chwytania i zabijania dziko żyjących zwierząt, zbioru z dzikiego stanu niektórych roślin leczniczych lub ich części oraz niszczenia lub uszkodzania drzew i innych roślin, zanieczyszczania wody i zmiany jej biegu, niszczenia gleby, wydobywania skał i minerałów oraz wzniesienia ognia,
- 4) zakazie: zbywania, nabywania, przewożenia lub wywożenia za granicę przedmiotów,
- 5) zakazie: umieszczania na określonych przedmiotach lub na określonych terenach tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków oraz zakłócania ciszy,
- 6) zakazie: wznoszenia budowli w ogóle lub w określonym rozmiarze, charakterze i sposobie użytkowania, jak również wznoszenia i prowadzenia zakładów przemysłowych lub handlowych oraz urzędzeń komunikacyjnych i innych urzędzeń technicznych,
- 7) regulowaniu dostępu do określonych przedmiotów lub określonych terenów, wyjąwszy ich właścicieli, użytkowników i posiadaczy oraz ich domowników i najemnych pracowników.

Art. 19. 1. Władza ochrony przyrody może uznać potrzebę wykonania prac i urzędzeń ochronnych, a w szczególności: budowania wałów, regulowania spadku wód, zalesiania, sadzenia i siewu roślin, grodzienia, umieszczania ogłoszeń, dotyczących ochrony, jak również wykonania innych prac i urzędzeń, mających na celu utrzymanie, zabezpieczenie i udostępnienie przedmiotów poddanych pod ochronę.

2. Wydawanie powyższych zarządzeń co do parków narodowych i rezerwatów przyrody należy do właściwości władz ochrony przyrody II instancji, a co do pomników przyrody - do właściwości władz ochrony przyrody I instancji(3) .

3. Do wydawania takich zarządzeń w odniesieniu do parku narodowego Minister Leśnictwa może upoważnić dyrektora (kierownika) parku narodowego.

4. Do zarządzeń przewidzianych w niniejszym artykule, stosuje się odpowiednie przepisy art. 16 ust. 2.

Art. 20. 1. Wykonywanie czynności zakazanych lub podlegających ograniczeniu na mocy art. 18 może nastąpić na podstawie zezwoleń, wydanych przez władzę, która wprowadziła odnośne ograniczenia, jeżeli wydawanie ich na terenie parku narodowego nie należy do zakresu działania władzy, ustanowionej w rozporządzeniu o utworzeniu parku narodowego.

2. Jeżeli wykonywanie tych czynności wymaga w myśl ogólnie obowiązujących przepisów zezwolenia rzeczowo właściwych władz, zezwolenia tych władz będą wydawane jedynie w porozumieniu z właściwymi władzami ochrony przyrody.

akty wykonawcze z Dz.U. i M.P.

Art. 21. 1. W nagłych przypadkach Minister Leśnictwa lub władza ochrony przyrody II instancji - a w razie potrzeby władza ochrony przyrody I instancji(4) - może, nie zasięgając opinii organów opiniodawczych, wydać tymczasowe zarządzenie o wprowadzeniu ograniczeń, wymienionych w art. 18.

2. Zarządzenie tymczasowe jest natychmiast wykonalne. Traci ono swą moc obowiązującą po upływie 3 miesięcy, jeżeli nie jest przewidziane na okres krótszy.

Art. 22. Określenie obszarów poddawanych ochronie i sposobu użycia tych obszarów oraz wprowadzanie ograniczeń, wpływających na sposób użycia terenów, następuje stosownie do planów zagospodarowania przestrzennego, a w razie ich braku - po uzgodnieniu zamierzeń z władzami planowania przestrzennego.

Rozdział 6

Skutki prawne poddania pod ochronę.

Art. 23. 1. Zarządzenie o poddaniu pod ochronę lub wprowadzeniu ograniczeń, wymienionych w art. 18, należy doręczyć właścicielowi lub posiadaczowi przedmiotu oraz ogłosić przez publiczne obwieszczenie w gminie, w której znajduje się przedmiot ochrony, w sposób odpowiadający zwyczajom miejscowym.

2. Osobom, mającym inne prawa na przedmiocie, które wskutek zarządzenia ulegają ograniczeniu lub zniesieniu, zarządzenia będą doręczane przez publiczne ich obwieszczenie w gminie, w której znajduje się przedmiot ochrony, w sposób odpowiadający zwyczajom miejscowym. Dzień obwieszczenia uważa się za dzień doręczenia.

3. Termin odwołania dla osób, wymienionych w ustępie poprzedzającym, wynosi dni trzydzieści.

4. O zarządzeniu tymczasowym zawiadamia się właściciela, posiadacza lub użytkownika według przepisów o postępowaniu administracyjnym bądź w trybie ust. 2.

5. Poddanie pod ochronę przedmiotu obowiązuje bez względu na zmianę osoby właściciela, posiadacza i użytkownika.

Art. 24. Jeżeli przedmiot, poddany pod ochronę, stanowi własność osób prawnych prawa publicznego, koszty wykonania prac i utrzymania urządzeń ochronnych, uznanych przez władzę ochrony przyrody za konieczne, ciężą na władzy lub instytucji, pod których zarządem znajduje się przedmiot.

Art. 25. 1. Jeżeli przedmiot, poddany pod ochronę, stanowi własność prywatną, władza ochrony przyrody powiadomi właściciela o konieczności wykonania prac i urządzeń ochronnych z wezwaniem, aby oświadczył w oznaczonym terminie, czy wykona je na własny koszt.

2. W przypadkach braku odpowiedzi, odpowiedzi odmownej, niewykonania prac i urządzeń ochronnych w oznaczonym terminie albo wykonania ich w sposób niedostateczny lub nieodpowiedni, władza ochrony przyrody uprawniona jest do wykonania uznanych za konieczne prac i urządzeń ochronnych na koszt Skarbu Państwa.

Art. 26. 1. Jeżeli skutkiem dokonania prac i wkładów, przewidzianych w art. 19, właściciel lub osoby, mające inne prawa na przedmiocie, odnoszą korzyści majątkowe bez ponoszenia kosztów, są obowiązani w miarę odnoszonych korzyści przyczyniać się do utrzymania urządzeń, wprowadzonych przez władze państwowe, a nawet sami ponosić koszty tego utrzymania.

2. Udział w kosztach utrzymania w braku porozumienia oznaczy na wniosek właściwej władzy ochrony przyrody właściwy sąd miejsca położenia przedmiotu w trybie postępowania niespornego.

Art. 27. W przypadkach poddania pod ochronę całości lub części przedmiotu, dla którego istnieją księgi wieczyste, na wniosek właściwej władzy ochrony przyrody będzie ujawnione w księdze poddanie przedmiotu pod ochronę. Gdy dalsza ochrona stanie się bezprzedmiotowa, na wniosek właściwej władzy ochrony przyrody zostanie skreślony w księdze wieczystej odnośny wpis.

Rozdział 7

Przepisy karne.

Art. 28. Kto umyślnie wykracza przeciwko zakazom, wymienionym w art. 18 - podlega karze aresztu do trzech miesięcy i karze grzywny do 150.000 zł albo jednej z tych kar.

Art. 29. Kto nabywa lub w jakimkolwiek celu przyjmuje przedmioty, pochodzące z przestępstwa, określonego w artykule poprzedzającym, albo pomaga do ich zbycia lub ukrycia - podlega karze aresztu do jednego miesiąca i karze grzywny do 50.000 zł albo jednej z tych kar.

Art. 30. 1. Narzędzia i przedmioty, służące do popełniania przestępstwa, określonego w art. 28 i 29, jak również przedmioty, pochodzące z takiego przestępstwa, podlegają przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa bez względu na to, czyją stanowią własność. Jeżeli jednak sprawca wszedł w posiadanie przedmiotu bez zgody jego właściciela, przedmiot ten należy zwrócić właścicielowi.
2. Jeżeli władza administracji ogólnej orzekła przepadek przedmiotu lub nie zarządziła jego zwrotu, właścicielowi przedmiotu, podlegającego przepadkowi, służy prawo żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego w tym zakresie.

Art. 31. 1. Orzecznictwo w sprawach o przestępstwa, przewidziane w niniejszej ustawie, należy do właściwości powiatowych władz administracji ogólnej i odbywa się w trybie postępowania karno-administracyjnego.
2. Ściganie następuje na wniosek władzy ochrony przyrody I instancji(5) .

Art. 32. 1. Kto popełni czyny, określone w art. 28 i 29, albo ten, na czyją korzyść takie czyny zostały dokonane, obowiązany jest do przywrócenia stanu pierwotnego, a jeżeli tego nie uczynił - do poniesienia kosztów przywrócenia stanu pierwotnego przez władze państwowe.
2. Jeżeli to przywrócenie do stanu pierwotnego nie byłoby możliwe, a po stronie zobowiązanego zachodziła wina, jest on obowiązany do zapłacenia odpowiedniej sumy na rzecz Skarbu Państwa w celu zadośćuczynienia za krzywdę, wyrządzoną interesowi publicznemu.
3. O roszczeniach z niniejszego artykułu orzekają w postępowaniu karno-administracyjnym władze administracji ogólnej.
4. Przepisy niniejszego artykułu nie uchylają obowiązku naprawienia szkody, wynikającego z innych przepisów.

Rozdział 8

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 33. Rozporządzenia i zarządzenia władz, wydane na podstawie art. 5 oraz 7-10 ustawy z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 274), zachowują moc obowiązującą, jeżeli nie zostaną zastąpione nowymi rozporządzeniami, zarządzeniami i orzeczeniami, wydanymi na podstawie niniejszej ustawy.

Art. 34. 1. Ustawa niniejsza nie narusza właściwości Ministra Kultury i Sztuki, wynikającej z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr 29, poz. 265, z 1933 r. Nr 10, poz. 62, Nr 82, poz. 599, z 1934 r. Nr 110, poz. 976 i z 1946 r. Nr 14, poz. 99).
2. Art. 2 pkt. 7 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. otrzymuje brzmienie następujące:
"7) ogrody ozdobne, parki zabytkowe oraz otoczenie zabytkowych budowli i ich zespołów."

Art. 35. Nabycie i wywłaszczenie nieruchomości dla realizacji przepisów niniejszej ustawy nastąpi przy zastosowaniu przepisów o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości, potrzebnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych.

Art. 36. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Leśnictwa w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej.

Art. 37. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 274).